

v Trstu, Župnijski arhiv Opčine, Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici, Državni arhiv, Zemljiški kataster, Zgodovinski arhiv tržaške občine), pa tudi domači arhivi pri družinah. Posebna vrednost knjige so lepe, zgovorne fotografije.

Mojca Ravnik

Kulturno društvo Route Kolonkovec. 12 let delovanja. Trst, Kulturno društvo Rovte - Kolonkovec 1991. 155 str., ilustr. Knjiga je objavljena dvojezično, v slovenščini in italijanščini.

Knjiga je izraz navade slovenskih društev, šol in ustanov v Italiji, da pomembne obletnice, poimenovanja in druge svečane dogodke počastijo s knjigami o njihovem kraju. K sodelovanju navadno povabijo domačine, ljubitelje in strokovnjake, zato je tudi vsebina vedno zanimiva in raznovrstna, ne glede na to, ali je v celoti znanstveno temeljita, ali bolj osebno čustvena in domoljubna. Z vsako tako knjigo je podoba Slovencev v Italiji bolj izpopolnjena. Še posebej za etnologijo so ta dela zelo pomembna.

Tudi v tej knjigi so, kot na njenem začetku pove uredniški odbor, skušali "strniti nekaj zgodovine in delno opisati naš življenjski razni podatki, ki vežejo te kraje in ljudi, ki so tod živeli, delali in ustvarjali." (str.9)

Zgodovinsko geografsko je področje opisal Aleksander Kriščjak. Zgodovina Kolonkovca odseva zgodovino tržaških predmestij, ki so v preteklosti nudila mestu kmečke pridelke in razne storitvene dejavnosti, nato pa so se vse bolj izenačujoče vtapljala vanj. Vendar imajo ti tržaški slovenski predeli še vedno posebnosti, ki jih urbanistične in gospodarske spremembe še niso povsem uničile.

Razvoj naselij ob robu mesta je bil vedno povezan z mestnimi potrebami. Kolonkovec, ki je kot naselje začel nastajati v drugi polovici 18. stoletja, se je močneje razvil šele v naslednjem stoletju zaradi povečanega povpraševanja po kmetijskih pridelkih z vrtnarij. Tu so bili ugodni pogoji za rast radiča, solate, trte, fižola, graha, koruze, krompirja, sadnega drevja, do leta 1929, ko je bila znana zmrzal, tudi za oljke. Poleg vrtnarjev in kmetov so bili prebivalci še prevozniki, zidarji in perice. Vsak od teh je razvil svoj način življenja. Industrijski razvoj po drugi svetovni vojni je vse to bistveno spremenil, mnogi so si poiskali nov poklic, delež slovenskega prebivalstva se je zmanjšal, le še nekaj se jih ukvarja z vrtnarstvom. Do prve svetovne vojne je bilo tu živahno kulturno življenje, ki ga je fašizem hotel zadušiti. Leta 1927 so bila razpuščena vsa slovenska društva, v tridesetih letih je bila prepovedana vsakršna kulturna dejavnost. Po koncu druge svetovne vojne pa je vse to ponovno zaživelo.

Avtor na koncu ugotavlja: "Kar v današnjih časih zaskrblja nekatere domače prebivalce, ki se še bavijo z obdelovanjem zemlje ali pa so si še ohranili svoje posestvo, so nove razlastitve, ki se že nekaj časa napovedujejo." (str.36) Vendar pa so razlastitve v okviru urbanizacijskega razvoja v preteklosti že napravile nepopravljivo škodo.

O vrtnarstvu kot značilni gospodarski dejavnosti na Kolonkovcu piše Majda Kodrič. Članek temelji na razgovorih avtorice z vrtnarji o tem, "kako se je prenavljalo vrtnarjenje v tem predelu tržaškega predmestja v teku 20. stoletja vse do danes in hkrati ohranjalo nekatere svoje temeljne značilnosti." (str.40) Začetni časovni mejnik prispevka so prva desetletja tega stoletja, ko se je začelo vrtnarstvo na Kolonkovcu intenzivneje

razvijati. Avtorica predstavi vrste povrtnin, ki so jih gojili, delo vrtnarjev od gnojenja in ročnega kopanja do uporabe frez, predstavi delovno orodje in njegove spremembe in oskrbo z vodo. Nato osvetli tudi razloge za postopno opuščanje vrtnarstva na Kolonkovcu. Današnji način življenja je naklonjen konzervirani in zmrznjeni povrtini, ki gre še bolje v prodajo po černobilski nesreči. Na trgu je huda konkurenca pridelkov s furlanske nižine, kjer velike površine pripomorejo k učinkovitosti vlaganja. Vendar pa mnogi ljudje ostajajo zvesti stojnicam na Rusem mostu ali na pokriti tržnici. Avtorica odpira vprašanje ustreznega vrednotenja in zaščite tržaškega vrtnarstva v okviru javne uprave in ustanov, ki delujejo na področju kmetijstva. Tudi ona ugotavlja, "da predstavljajo enega temeljnih problemov tržaškega vrtnarstva razlastitveni posegi, ki zanemarjajo potrebe vrtnarjev in s tem ogoržajo njihovo nadaljnjo dejavnost." (str.48) Razlastitveni posegi slabijo izvorno gospodarsko osnovo tukajšnjega slovenskega prebivalstva, saj je večina vrtnarjev slovenske narodnosti. Iz odpora proti razlastitvam se je rodil nov običaj, tekmovanje v sajenju solate, ki ga je kulturno društvo začelo pred približno dvajsetimi leti prirejati prav na zemljiščih, ki jim grozijo razlastitve. Tako se vloga slovenskih kulturnih organizacij "v tem predelu tržaškega predmestja dopolnjuje s širšo vplivnostjo na gospodarsko in hkrati narodnostno strnjeno ter uveljavljanje tukajšnjega slovenskega prebivalstva." (str.50)

O vinogradništvu pri Sv. Mariji Magdaleni Spodnji piše Aleksej Kalc. Območje te katastrske občine je v predmestnem pasu edino, kjer so se kmetijske dejavnosti ohranile vse do danes, ko vrtnarji "z dnevno prisotnostjo na mestnem živilskem trgu ohranjajo vsaj do neke mere nekdanjo gospodarsko vlogo, ki ostaja v zavesti someščanov ena glavnih značilnosti tega območja." (str.52) Avtor predstavlja vinogradništvo, ki je imelo v agrarni zgodovini Trsta tudi pomembno gospodarsko vlogo. Seznan nas z vsebino popisov vinskega pridelka tržaške občine iz konca 18. in druge polovice 19. stoletja. Vino prikazuje kot pridelek, ki so ga kmetje še v časih pred razcvetom tržaške industrije, ki je kasneje nudila številne možnosti zaposlovanja, prodajali za denar, medtem ko so poljske pridelke namenjali lastnim potrebam. "Zato so se vinogradniške površine stalno širile in konec 18. stoletja je bila trta prisotna domala na vsem tržaškem občinskem ozemlju, tako na območju fliša, kot tudi na kraški planoti." (str.54) Od konca 18. stoletja je tržaško gospodarstvo doživelo mnoge spremembe, prebivalstvo je naraščalo, mesto se je širilo. Ob koncu 19. stoletja je bilo vinogradništvo še vedno pomembna gospodarska panoga, vendar pa ni imelo več tako velikega pomena kot pred stoletjem. "Razkorak med potrebami vedno bolj številnega prebivalstva in možnostmi, ki jih je nudilo dotedanje agrarno gospodarstvo, se je naglo večal in silil kmete k novim, nadomestnim oziroma dopolnilnim pobudam. Tako so Križani in Kontovelci, svojčas najznamenitejši tržaški vinogradniki, začeli iskati zaslužka na morju kot ribiči. Na kraškem območju sta se razmahnila govedoreja in mlekarstvo, v predmestnih predelih in predvsem pri Sv. Mariji Magdaleni Spodnji pa je šel razvoj v dve smeri: po eni strani se je širilo intenzivno vrtnarstvo, po drugi se je začel prehod k neagrarnim dejavnostim, ki je postopno privedel do proletarizacije prebivalstva." (str.58)

Etnološko najbolj pomembno poglavje te knjige pa govori o delu peric med obema vojnama. Avtorica je etnologinja Martina Repinc, ki je perice preučevala že za diplomsko nalogo na Oddelku za etnologijo v Ljubljani. Tu je izsledke strnila v poglavjih: 1. Voda, 2. Stranke, 3. Pridobivanje strank, 4. Delo, 5. Iz načina življenja

peric. Poklic perice je bil v preteklosti za Rovte zelo pomemben, kajti "Rovte so bile sinonim naselja peric in informatorka trdijo, da je bilo ob določenih dneh v tednu'gor po hribu vse belo od perila." (str.62) Prikaz dela peric po dnevih je eden najbolj izvornih opisov dela v naši etnologiji. Bralec jih spremlja od ponedeljka zjutraj, ko so ob 7.30 odhajale zdoma in se napotile peš v mesto. V ponedeljek zjutraj so perice nabirale "fagote" (fagotto = it. cula, sveženj; perilo je bilo v rjuho zavito v culo), odpeljali pa so jih nazaj grede prevozniki, ki so zjutraj pripeljali na tržaško tržnico zelenjavo in mleko. Nato je bil vsak dan posvečen točno določenemu delu: torek pranju, sreda spiranju in sušenju, četrtek razvrščanju po "fagotih", petek vračanju "fagotov." Vsa ta dela so potekala v različnih prostorih, z različnim orodjem in ob spremljajočih pripravah vsega potrebnega, preskrbi z vodo, pepelom, lesom in posodo. Martina Repinc je očitno teren zelo dobro spoznala, temeljito zbrala gradivo, nato pa ga smiselno uredila. Tako ji je uspelo z navidez suhim nizanem dejstev naslikati izredno živo podobo življenja in dela peric. Z njihovega tedenskega dela spoznamo utripanje tržaškega podeželja z mestom, vrvenje po cestah v obe smeri, odpornost peric, ki so garaško služile za preživetje družin, stike med pericami in družinami v mestu, med okoličani in meščani, med Slovenci in Italijani. Perice, s katerimi se je pogovarjala Martina Repinc, so nehale prati okrog leta 1960.

Milan Pahor piše o "Obrtnijskem društvu" pri Sv.Mariji Magdaleni Spodnji, B.Kuret Petrovič o Pevskem društvu "Slava" Sv. Marija Magdalena Spodnja, sledita članka o Prosvetnem in Kulturnem društvu, nato zapis v narečju "K'šen...Pavr'šek," seznam bolj znanih hišnih imen, osebnih imen in vzdevkov, na koncu pa je članek Milana Pahorja o narodnoosvobodilnem gibanju pri Sv.M.Magdaleni Spodnji. Dodan je tudi zelo zanimiv zemljevid katastrske občine z ledinskimi imeni, ki ga je uredil R.Petaras.

Mojca Ravnik

Christiane Klapisch - Zuber: *La maison et le nom. Stratégies et rituels dans l'Italie de la Renaissance.* Paris, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales. Civilisations et Sociétés 81, 1990. 393 str., ilustr.

Knjiga je zbornik člankov, ki jih je avtorica objavljala med letoma 1976 in 1988 v različnih knjigah in revijah, kot so Quaderni storici, L'Homme, Ricerche storiche, Annales, itd. in v raznih zbornikih. Delo je napisano poglobljeno, z znanjem, ki je plod tudi že poprejšnih raziskav iste avtorice.

Njeno doslej najbolj znano delo je bila obdelava firenškega "catasta" iz let 1427 - 30, ki jo je skupaj z Davidom Herlihyjem objavila v Parizu leta 1978 pod naslovom "Les Toscans et leurs familles. Une étude du catasto florentin de 1427." Z računalniško analizo podatkov o zemljiških lastnikih sta takrat izluščila tipe družin, njih sestavo, gospodarsko stanje, sistem dedovanja in odnose med sorodniki (glej tudi Christiane Klapisch et Michel Demonet, "A uno pane e uno vino": La famille rurale toscane au début du XVe siècle. Annales 27, 4-5, 1972, str. 873 - 901).

Knjiga pred nami to zgodnjo raziskavo nadaljuje in dopolnjuje. Govori o strukturi, ideologiji in imaginariju družine, kot jih kaže drug pomemben, a še neizkoriščen vir, družinske knjige firenških družin, t.i. "ricordanze".